

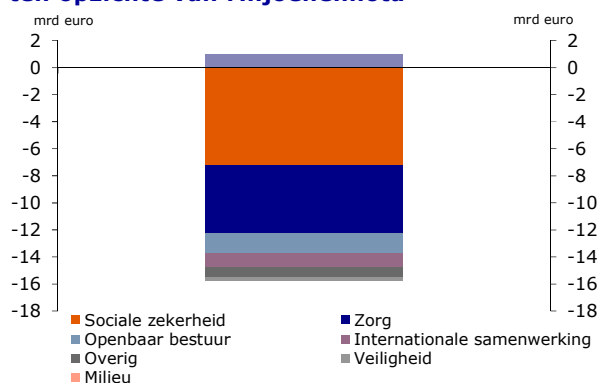
Bruggenbouwers aan de slag

De VVD en PvdA zijn eruit. Zevenenveertig dagen nadat Nederland naar de stembus ging, presenteerden de twee partijen op 29 oktober hun regeerakkoord. Gedurende de periode 2013-2017 zijn de partijen voornemens om Ruim € 15 miljard om te buigen via een scala aan maatregelen. De aangekondigde maatregelen komen bovenop de eerder aangekondigde maatregelen van Rutte I en het Begrotingsakkoord 2013. Kortom, de komende jaren staan ons nog flinke bezuinigingen te wachten.

Het beste van twee werelden

De kabinetsformatie is met 47 dagen aanzienlijk sneller verlopen dan het na-oorlogse gemiddelde van 90 dagen. Rutte en Samson zijn er daarbij in geslaagd om tijdens de onderhandelingen hervormingen uit te ruilen. Door de grote concessies die door beide partijen zijn gedaan is het wel de vraag hoe houdbaar het beleid op lange termijn is. Vooralsnog gaan we van het positieve uit.

Figuur 1: Uitgavenontwikkeling beleids pakket ten opzichte van Miljoenennota

Bron: CPB (2012b)

De zoektocht van de VVD en de PvdA naar het beste van hun twee werelden heeft geleid tot een scala aan budgettaire maatregelen die het ex ante begrotingssaldo¹ in 2017 met ruim € 15 miljard verbeteren ten opzichte van het ba-

¹ Hierbij is geen rekening gehouden met het effect dat de maatregelen op de economie en daarmee op het begrotingssaldo hebben.

sispad uit de Miljoenennota (figuur 1). Het is positief dat er diverse hervormingen op belangrijke dossiers worden doorgevoerd. De hervormingen zijn ons inziens echter niet altijd afdoende. Op sommige gebieden blijft meer actie noodzakelijk.

Gezondheidszorg

De grootste ombuigingen vinden plaats op het gebied van de zorg en sociale zekerheid. In politiek Den Haag is inmiddels doorgedrongen dat de zorguitgaven in Nederland moeten worden beperkt (CPB, 2012a). De VVD en PvdA zetten een goede stap door de langdurige zorg (AWBZ) het karakter te geven van een voorziening in plaats van een sociale verzekering. Dit heeft niet alleen gevolgen voor de manier waarop de langdurige zorg wordt gefinancierd, maar ook voor de uitvoering. Daarnaast worden diverse typen langdurige zorg overgeheveld naar de curatieve zorg (ZVW) en WMO. In de WMO wordt vanaf 2015 een deel van de aanspraken, zoals de aanspraak op persoonlijke verzorging en huishoudelijke hulp voor hoge en midden inkomens, geschrapt. Dit levert een besparing op, maar het risico bestaat dat de vraag naar andere vormen van zorg toeneemt. Ook op het gebied van curatieve zorg worden diverse maatregelen genomen. Het uniforme eigen risico wordt omgezet in een inkomensafhankelijk eigen risico. Vanaf 2014 wordt ook de zorgpremie inkomensafhankelijk en komt de zorgtoeslag te vervallen. Dit wordt deels teruggesluisd via een verlaging van de tarieven in de tweede en derde belastingschijf. Door deze maatregelen wordt op uitvoeringskosten van de ZVW bespaard. De zorgkosten worden echter minder transparant, omdat iedereen een verschillende 'prijs' voor zorg gaat betalen ongeacht het daadwerkelijke gebruik van zorgvoorzieningen. Het wordt hierdoor onduidelijk wat zorg nu daadwerkelijk kost. Bovendien wordt inkomenspolitiek, dit keer in de vorm van een aanzienlijke nivellering, vermengd met

de financiering van de zorg. Ons inziens moeten deze zaken niet met elkaar worden vermengd. Ook vermindert de marktwerking, terwijl dat dit een van de redenen was om in 2006 over te stappen op een nieuw zorgstelsel. De coalitie laat op het gebied van de curatieve zorg een kans liggen. Echte keuzes worden wederom niet gemaakt, terwijl deze wel nodig zijn om de zorg in de toekomst betaalbaar te houden. Het is belangrijk dat de politiek een standpunt inneemt over wat ten principale onder respectievelijk de publieke en individuele verantwoordelijk hoort te vallen. De te nemen beslissingen zijn fundamenteel, ingrijpend, pijnlijk en moeilijk, maar noodzakelijk. Eerder dergelijk beleid inzetten zorgt ervoor dat de budgettaire effecten sneller gerealiseerd zijn (Van de Belt, 2012).

AOW en pensioenen

Op het gebied van de AOW en pensioenen brengt het nieuwe regeerakkoord een aantal veranderingen met zich mee. Vergeleken met het Lente-akkoord 2013 wordt de AOW-leeftijd versneld verhoogd tot 66 jaar in 2018 en 67 jaar in 2021 en vervolgens gekoppeld aan de stijging van de levensverwachting. Wij gaan er vanuit dat ook de pensioenleeftijd voor aanvullende pensioenen wordt opgehoogd. Deze maatregelen zijn wat ons betreft een goede zaak. Des te eerder de AOW-leeftijd wordt opgeschroefd, des te meer het structureel oplevert. Daarnaast hebben de VVD en de PvdA afgesproken om de maximale jaarlijkse opbouw van pensioenrechten te verlagen van 2,15% van het gemiddelde loon, zoals in het Lente-akkoord 2013 afgesproken, naar 1,75%. Dit is ons inziens eveneens een goede ontwikkeling. De versoering van de opbouw van nieuwe rechten biedt ruimte voor de verlaging van pensioenpremies. De collectieve besparingen nemen hierdoor af, waardoor mensen meer geld kunnen besteden of vrij kunnen sparen. Ook komt de fiscale aftrekbaarheid van pensioenpremies te vervallen voor inkomens boven € 100.000 per jaar.

Arbeidsmarkt

Om de verhoging van de pensioenleeftijd effectief te laten zijn voor het arbeidsaanbod dient de werking van de arbeidsmarkt (voor ouderen) te worden verbeterd. Ook op dit gebied zet de coalitie een aantal stappen in de goede richting. Per 1 juli 2014 wordt de duur van werkloosheidsuitkeringen beperkt tot 24 maanden. Tevens komt de gemiddelde uitkering lager uit. Gedurende de eerste 12 maanden worden de uitkering van nieuwe werklozen gerelateerd aan het laatstverdiende loon, terwijl de uitkering in het tweede jaar 70% van het minimumloon gaat bedragen. Bovendien worden WW-rechten in de toekomst langzamer opgebouwd. Voortaan bouwen werknemers in de eerste tien jaar één maand ww-rechten op per gewerkt jaar en daarna een halve maand per gewerkt jaar. Door deze aanpassingen worden werklozen geactiveerd om aan de slag te gaan. De WW-premies voor werkgevers gaan vanaf 2014 omhoog, maar het plan om de eerste 6 maanden WW-uitkering te verhalen bij werkgevers is van de baan.

In combinatie met de aanpassing van de WW wordt ook het ontslagrecht aangepakt. Uit het regeerakkoord blijkt dat de ontslagroute via de kantonrechter verdwijnt. Het UWV zal voortaan een 'transitiebudget' aanbieden, terwijl de preventieve ontslagtoets blijft (in het begrotingsakkoord werd deze geschrapt). Ook kunnen werknemers altijd nog naar de rechter stappen om een hogere ontslagvergoeding te eisen. Op het gebied van ontslagrecht vindt derhalve geen versoepeling plaats ten opzichte van de huidige situatie. Het CPB vraagt zich zelfs af of er geen sprake is van aanscherping (CPB, 2012b). Overigens is het de vraag of het erg is dat er geen versoepeling plaatsvindt. De noodzaak en goede argumenten hiervoor zijn niet eenduidig (Van der Molen, 2012a). Er ontbreekt een fundamentele discussie over het niveau van het ontslagrecht. Wellicht zouden werknemers met een tijdelijk contract wel meer moeten worden beschermd in plaats van werknemers met een vast contract minder.

Woningmarkt

Op de woningmarkt worden ook enkele hervormingen doorgevoerd (Van der Molen, 2012b). Huurders met midden- en hoge inkomens moeten meer huur gaan betalen dan in het begrotingsakkoord 2013 was voorzien. Daarnaast wordt het puntensysteem afgeschaft en wordt er een systeem op basis van WOZ-waarden geïntroduceerd. Tevens wordt er een verhuurdersheffing geïntroduceerd. Ook op de koopmarkt verandert het een en ander. Het was al bekend dat vanaf 1 januari 2013 nieuwe hypotheek tenminste annuïtair worden afgelost om in aanmerking te komen voor hypotheekrenteaftrek (HRA). Hierdoor blijft er sprake van een tweedeling in het koopsegment, die de doorstroming op de woningmarkt onder druk zet. De VVD en PvdA hebben in hun regeerakkoord afgesproken dat het maximale tarief waarover hypotheekrente mag worden afgetrokken gedurende achttwintig jaar jaarlijks met 0,5% wordt verlaagd. Maatregelen die zich alleen richten op de verlaging van het tarief waartegen de hypotheekrenteaftrek kan plaatsvinden, zullen weinig andere effecten hebben dan effecten op de inkomensverdeling.² De reikwijdte van de maatregel is immers beperkt.

Duurzame ontwikkeling

De coalitie wil inzetten op de transitie naar een duurzame economie en groene groei. Bij deze wens lijken niet zozeer ecologische of sociale aspecten van doorslaggevend belang, maar de versterking van het concurrentievermogen van de Nederlandse economie. Wat ons betreft een gemiste kans. Wij zijn ervan overtuigd dat duurzame groei de toekomst heeft. Niet alleen omdat ons huidige groeimodel in haar voegen begint te kraken, maar ook omdat de focus op economische groei een vrij beperkt beeld geeft van hoe de Westerse wereld vooruit gaat. In de Westerse wereld draait het steeds meer om

welzijn en steeds minder om welvaart (Van de Belt, 2011). De overstap naar een volledig duurzaam groeimodel vergt een enorme transitie in de manier waarop onze economie werkt en groeit, maar is hoe dan ook noodzakelijk. Hoewel een overgang naar een duurzamer economisch model meer welvaart voor toekomstige generaties betekent, zal dit ten koste gaan van de welvaart van de huidige generaties. En hoe eerder we er in Nederland mee beginnen, hoe beter het is (Duindam en Van de Belt, 2012).

Overige maatregelen

De overige grote bezuinigingen vallen vooral bij ontwikkelingssamenwerking (1 mld euro), en het openbaar bestuur (1½ mld euro). De uitdagingen worden daarbij vooral groot voor de lokale overheden. Want naast de bezuinigingen via het Gemeente- en provinciefonds komen er ook nog nieuwe taken naar hen toe (WMO, AWBZ) en wordt ingezet op een versnelde schaalvergroting. Dit roept wel de vraag op of (1) deze bezuinigingen in de komende kabinetsperiode gerealiseerd kunnen worden en (2) of dit niet gepaard gaat met een forse stijging van lokale lasten.

Conclusie

Het pakket aan maatregelen dat de VVD en PvdA hebben gepresenteerd, betekent dat er in de komende jaren vooral extra moet worden bezuinigd. Deze bezuinigingen komen bovenop de bezuinigingen van Rutte 1 en het begrotingsakkoord. Het komt dan ook niet als een verrassing dat de economische groei in de komende jaren wordt gedrukt en de werkloosheid oploopt, waardoor de verbetering van de overheidsfinanciën lager uitvalt dan het oorspronkelijke ombuigingsbedrag van ruim € 15 miljard. Meer hierover in het Themabericht 12/30: "Over de brug komen".

² Hoewel in 2011 bijna de helft van het totale belastingvoordeel (€ 14,3 miljard) naar huishoudens met inkomen van 2,5 keer modaal, is de hypotheekrenteaftrek in termen van inkomensverdeling het belangrijkste voor starters en lage inkomensgroepen.

november 2012

Ruth van de Belt (030 – 216 0143)
R.Belt@rn.rabobank.nl

Hans Stegeman (030- 213 1407)
H.W.Stegeman@rn.rabobank.nl

Danijela Piljic (030 – 213 1104)
D.Piljic@rn.rabobank.nl

www.rabobank.com/economie

Literatuurlijst

Belt, R. van de (2011), *It's more than the economy, stupid! It's all about well-being*, Special 2011/04, Utrecht: Rabobank Nederland.

Belt, R. van de (2012), *Stinkende wonden door zachte heelmeeesters*, Themabericht 2012/15, Utrecht: Rabobank Nederland.

CPB (2012a), *Keuzes in Kaart 2013-2017*, CPB Boek 5, Den Haag: CPB.

CPB (2012b), *Analyse economische effecten financieel kader Regeerakkoord*, CPB Notitie, Den Haag: CPB.

Duindam, T.F. en R. van de Belt (2012), *Op weg naar duurzame groei*, Themabericht 2012/27, Utrecht: Rabobank Nederland.

Molen, M.T. van der (2012a), *Discussie ontslagrecht onvolledig*, Themabericht 2012/23, Utrecht: Rabobank Nederland.

Molen, M.T. van der (2012b), *Het regeerakkoord: de woningmarkt*, Themabericht 2012/29, Utrecht: Rabobank Nederland

Piljic, D., H.W. Stegeman en R. van de Belt (2012), *Over de brug komen*, Themabericht 2012/30, Utrecht: Rabobank Nederland